

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра теорії держави та права**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор НАВС
полковник поліції
Станіслав ГУСАРЄВ
____.____.2021

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ**

Статус дисципліни:	Обов'язкова
Рівень вищої освіти:	Третій (освітньо-науковий)
Ступінь вищої освіти:	Доктор філософії
Галузь знань:	08 «Право»
Спеціальність:	081 «Право»
Освітня програма:	Право
Форми здобуття вищої освіти:	Денна
Мова навчання:	Українська
Форма підсумкового контролю:	Екзамен

Київ – 2021 рік

Розробники:

Оксана ЛАПКА - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ;

Олексій КОЛОДІЙ - кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри

теорії держави та права

протокол від _____._____.2021 № ____

В.о завідувача кафедри теорії держави та права

Максим ПЕНДЮРА

Схвалено науково-методичною радою НАВС

Протокол від _____._____.2021 № ____

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЄВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол засідання кафедри

від _____._____.202_ № ____

В.о завідувача кафедри

Максим Пендюра

протокол науково-методичної ради

від _____._____.202_ № ____

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол засідання кафедри

від _____._____.202_ № ____

В.о завідувача кафедри

Максим Пендюра

протокол науково-методичної ради

від _____._____.202_ № ____

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).

протокол засідання кафедри

від _____._____.202_ № ____

В.о завідувача кафедри

Максим Пендюра

протокол науково-методичної ради

від _____._____.202_ № ____

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни методології юридичної науки є: етапи історії юридичної науки; методологія наукової діяльності; методологія практичної діяльності; вчення про систему методів наукової практичної діяльності; перспективи розвитку юриспруденції; знання про прагматичну орієнтованість наукових досліджень, що спрямовуються, у першу чергу, на комплексне вивчення актуальних соціально-правових проблем; вчення про розуміння варіативності й альтернативності перспектив правового розвитку юридичної науки.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1 Метою вивчення навчальної дисципліни «Методологія юридичної науки» є вивчення основних етапів історії юридичної науки, системи методів її пізнання, впливу на об'єкти, а також сукупності наукових знань щодо змісту, структури наукових і практичних методів, умов та правил їх застосування.

1.2 Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Методологія юридичної науки» є сприяння у формуванні теоретичного правового мислення на підставі загально-методологічних понять і їх творче використання у вітчизняній юридичній науці та практиці.

Пререквізити: Філософія; Іноземна мова; Організація та методологія наукових досліджень; Актуальні проблеми кримінального права; Актуальні проблеми кримінального процесуального права; Актуальні проблеми філософії права; Сучасні світові правові процеси.

За результатами опанування навчальної дисципліни «Методологія юридичної науки» за спеціальністю 081 «Право» аспіранти набувають інтегральну, загальні та фахові **компетентності**:

Інтегральна компетентність: Здатність генерувати нові ідеї та пропозиції, розв'язувати комплексні проблеми, приймати організаційно-управлінські рішення у сфері професійної та/або дослідницько-інноваційної юридичної діяльності, застосовувати методологічний інструментарій наукової та педагогічної діяльності, а також здійснювати власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну для переосмислення наявних і формування нових цілісних правових знань і практичне значення для вдосконалення національної правової системи в умовах європейського та євроатлантичного курсу України.

Загальні компетентності:

– Здатність створювати, висловлювати чи реалізовувати нові ідеї, методи і технології шляхом критичного та інноваційного мислення з урахуванням впливу раціональних та ірраціональних, об'єктивних і суб'єктивних факторів, а також можливих варіантів розвитку подій (ЗК-1);

– Здатність вирішувати проблеми, досягаючи поставленої мети (цілей), через осмислення та розуміння змісту проблемної ситуації, її формулювання, планування та розв'язання, а також моніторинг одержаних результатів (ЗК-2);

– Здатність пізнати й сприйняти позитивний зарубіжний досвід з урахування поваги до різноманітностей, активної толерантності, полілогу

культур і плюралізму проявів і вимірів суспільної дійсності, а також на засадах збереження та розвитку національної своєрідності (ЗК-5);

– Здатність знаходити, перевіряти та систематизувати інформацію, використовувати різні види джерел останньої, переконливо формулювати в усній і письмовій формах аргументи відповідно до контексту певного дискурсу (ЗК-6);

– Здатність проводити наукові дослідження та усвідомлювати соціальну відповідальність за вплив їхніх результатів на прогресивний поступ суспільства, а також урахувати під час підготовки особистої кваліфікаційної наукової праці вимоги академічної доброчесності (ЗК-11);

– Здатність усвідомлювати різноманітності та культурні особливості різних суспільств і народів, бути відкритим до культурного самовираження, поважати його, а також дотримуватися етичних норм і бути відповідальним стосовно творчої та інтелектуальної власності (ЗК-12).

Фахові компетентності:

– Здатність до комплексного аналізу та розв'язання актуальних філософсько-методологічних і філософсько-правових проблем та їх осмислення в контексті різних типів праворозуміння й розвитку сучасної юридичної науки та практики, а також правоохоронної діяльності (СК-1);

– Здатність досліджувати проблеми у правовій сфері на основі наукової методології з дотриманням принципів академічної доброчесності, оцінювати та вирішувати питання педагогічної діяльності з урахуванням стандартів професійної етики та соціальної відповідальності (СК 4);

– Здатність виявляти, аналізувати, професійно пояснювати та обґрунтовувати причинно-наслідкові зв'язки між правовими явищами, подіями, об'єктами і процесами та досліджувати закономірності їх розвитку й перебігу з використанням інноваційних підходів і технологій (СК-15);

– Здатність формувати системні теоретичні та емпіричні знання у сфері розвитку державно-правових явищ і процесів, кваліфіковано проводити наукові дослідження в галузі теорії та історії держави і права, здійснювати історико-теоретичне тлумачення правових пам'яток і чинних правових актів, надавати рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства (СК-17);

– Здатність пізнати правові явища та процеси в різних державах і культурах світу, особливості порівняльно-правового аналізу окремих об'єктів порівняльного правознавства, засвоїти наукові відомості про якісні характеристики зарубіжного права та можливості їх використання у вітчизняній юридичній практиці (СК-18).

Програмні результати навчання:

– Розуміти та використовувати філософсько-методологічні підвалини сучасної науки, зокрема юридичної, інтегративне праворозуміння і філософсько-правову методологію під час реалізації права, наукового пошуку та організації самостійної науково-дослідної роботи (ПРН – 1);

– Розуміти особливості організації науково-дослідної діяльності з актуальних проблем правової теорії та юридичної практики, психолого-

педагогічні закономірності професійного навчання та виховання здобувачів вищої освіти відповідно до державних стандартів, застосовувати наукову методологію та захищати результати науково-дослідної діяльності у встановленому порядку (ПРН-4);

– Характеризувати сутність, стан і можливі вектори розвитку глобальних світових правових процесів, що відбуваються на міжнародному і регіональних рівнях, та їх вплив на вдосконалення національної правової системи України за допомогою гносеологічного потенціалу сучасної методології юридичної науки (ПРН – 7);

– Розкривати загальні та специфічні закономірності існування правових явищ та їх відображення в об'єктивній дійсності на підставі інноваційних підходів і технологій з метою використання у професійній, науковій і науково-педагогічній діяльності (ПРН – 15);

– Виявляти системний науковий світогляд і потенціал до креативного мислення, мати здатність встановлювати загальні закономірності й тенденції розвитку історико-правових явищ і процесів, демонструвати самостійне мислення, достатнє для наукових досліджень у галузі теорії та історії держави і права, здійснювати викладання історико-правових і теоретико-правових дисципліни на високому науковому й методичному рівнях (ПРН – 17).

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспіранти повинен

знати:

- вимоги та організаційні засади здійснення наукових досліджень;
- теоретичні основи здійснення наукових досліджень (їх види, критерії науковості знань та ін.);
- структуру, логіку та основні етапи наукового дослідження;
- загальні та спеціальні методи науково-юридичних досліджень;
- методи пошуку і обробки наукової інформації;
- форми наукової комунікації.

вміти:

- оволодіння навичками оформлення наукових досліджень у вигляді тез, наукових статей, наукових доповідей;
- ознайомлення з правилами цитування та бібліографічних посилань;
- оволодіння навичками відбору та аналізу наукових джерел;
- формулювати актуальність, завдання, мету наукового дослідження;
- вірно вибирати наукові методи дослідження;
- формувати уявлення про форми наукових праць та стиль наукового викладу;
- здійснювати обґрунтування результатів дослідження.

навички:

- здійснювати власні наукові дослідження з проблем, що входить до предмету початкової дисципліни;
- формувати власні поняття та орудувати ними;
- розуміти та давати оцінку науковим правовим проблемам;

– формувати правові висновки, пропозиції, рекомендації.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни			
	Денна форма здобуття вищої освіти		заочна форма здобуття вищої освіти	
	д/б	ксф	д/б	ксф
Кількість кредитів ECTS – 3	Рік підготовки			
	1	1	1	1
	Семестр			
	1	1	1	1
Загальна кількість годин – 90	Лекції			
	8	8	4	4
	Семінарські			
	12	12	6	6
	Практичні			
	10	10	4	4
	Самостійна робота			
	60	60	76	76
Вид контролю				
Екзамен		Екзамен		

3. Тематичний план

Назва розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Нормативний обсяг годин	Усього	З них				Нормативний обсяг годин	Усього	З них			
Лекцій			Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота	Лекцій			Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота	
I-й семестр												
Тема 1. Методологія юридичної науки: історія, сучасні проблеми та	21	6	2	4	-	15	22	2	2	-	-	20

перспективи розвитку												
Тема 2. Сучасні підходи до праворозуміння	21	6	2	2	2	15	22	4	-	2	2	18
Тема 3. . Поняття та структура наукового знання права, правові поняття	25	10	2	4	4	15	22	4	2	2	-	18
Тема 4. Загальна характеристика та класифікація методів юридичної науки	23	8	2	2	4	15	24	4	-	2	2	20
Всього годин:	90	30	8	12	10	60	90	14	4	6	4	76
Підсумковий контроль	екзамен						екзамен					

4. Плани навчальних занять за видами

Лекційне заняття, д/б, ксф

Тема 1 **Методологія юридичної науки: історія, сучасні проблеми та перспективи розвитку – 2 год.**

План проведення лекційного заняття:

1. Поняття та історія методології юридичної науки.
2. Основні риси методології правознавства.
3. Сучасні проблеми та основні напрями розвитку методології юридичної науки.

Семінарське заняття, д/б, ксф

Тема 1.1 **Методологія юридичної науки: історія, сучасні проблеми та перспективи розвитку – 2 год.**

План проведення семінарського заняття:

1. Поняття та структура науки: основні підходи до розуміння.
2. Історія виникнення, становлення та розвитку науки.
3. Функції сучасної науки.

Семінарське заняття, д/б, ксф

Тема 1.2 **Методологія юридичної науки: історія, сучасні проблеми та перспективи розвитку – 2 год.**

План проведення семінарського заняття:

1. Поняття юридичної науки.
2. Зміст та основні складові юридичної науки.
3. Поняття та структура методології правознавства.

4. Перспективи розвитку юриспруденції.

Лекційне заняття, д/б, ксф

Тема 2 Сучасні підходи до праворозуміння – 2 год.

План проведення лекційного заняття:

1. Поняття праворозуміння, його значення для юридичної науки та практики.
2. Причини та умови багатоманіття підходів до праворозуміння.
3. Основні характеристики сучасних підходів до праворозуміння.

Семінарське заняття, д/б, ксф

Тема 2 Сучасні підходи до праворозуміння – 2 год.

План проведення семінарського заняття:

1. Поняття праворозуміння, його значення для юридичної науки та практики.
2. Причини та умови багатоманіття підходів до праворозуміння.
3. Основні характеристики сучасних підходів до праворозуміння.

Практичне заняття, д/б, ксф

Тема 2 Сучасні підходи до праворозуміння – 2 год.

План проведення практичного заняття:

1. Вирішення тестових завдань.
2. Робота над помилками.
3. Підведення підсумків практичного заняття та відповіді на запитання.

Лекційне заняття, д/б, ксф

Тема 3 Поняття та структура наукового знання права, правові поняття – 2 год.

План проведення лекційного заняття:

1. Правові поняття – елемент методу теорій права.
2. Поняття правового поняття, види понять.
3. Особливості юридичних понять.

Семінарське заняття, д/б, ксф

Тема 3.1 Поняття та структура наукового знання права, правові поняття – 2 год.

План проведення семінарського заняття:

1. Поняття та основні елементи наукового знання права.
2. Поняття наукової проблеми в правознавстві.
3. Поняття наукового факту в юриспруденції.

Семінарське заняття, д/б, ксф

Тема 3.2 **Поняття та структура наукового знання права, правові поняття** – 2 год.

План проведення семінарського заняття:

1. Правові поняття – елемент методу теорій права.
2. Поняття правового поняття, види понять.
3. Особливості юридичних понять.

Практичне заняття, д/б, ксф

Тема 3.1 **Поняття та структура наукового знання права, правові поняття** – 2 год.

План проведення практичного заняття:

1. Вирішення тестових завдань.
2. Робота над помилками.
3. Підведення підсумків практичного заняття та відповіді на запитання.

Практичне заняття, д/б, ксф

Тема 3.2 **Поняття та структура наукового знання права, правові поняття** – 2 год.

План проведення практичного заняття:

1. Вирішення тестових завдань.
2. Робота над помилками.
3. Підведення підсумків практичного заняття та відповіді на запитання.

Лекційне заняття, д/б, ксф

Тема 4 **Загальна характеристика та класифікація методів юридичної науки** – 2 год.

План проведення лекційного заняття:

1. Загальна характеристика методів у юридичній науці.
2. Логічні прийоми.
3. Загальна характеристика емпіричних та теоретичних методів.

Семінарське заняття, д/б, ксф

Тема 4 **Загальна характеристика та класифікація методів юридичної науки** – 2 год.

План проведення семінарського заняття:

1. Аксиологічний метод.
2. Інституціональний метод.
3. Структурний та функціональний методи.

Практичне заняття, д/б, ксф

Тема 4.1 **Загальна характеристика та класифікація методів юридичної науки** – 2 год.

План проведення практичного заняття:

1. Вирішення тестових завдань.

2. Робота над помилками.
3. Підведення підсумків практичного заняття та відповіді на запитання.

Практичне заняття, д/б, ксф

Тема 4.2 Загальна характеристика та класифікація методів юридичної науки – 2 год.

План проведення практичного заняття:

1. Вирішення тестових завдань.
2. Робота над помилками.
3. Підведення підсумків практичного заняття та відповіді на запитання.

5. Завдання для самостійної роботи

5.1. Практикум

ТЕМА 2. Сучасні підходи до праворозуміння.

Основні терміни теми: юридична наука, юридична практика, право, методологія, праворозуміння, підходи до праворозуміння.

Практичні завдання

1. Актуальною проблемою праворозуміння є:

- а) поняття самого праворозуміння;
- б) походження права та розкриття його сутності;
- в) неоднозначність розуміння права виходячи з різних концепцій;
- г) усі відповіді вірні.

2. Наукова категорія, що відображає процес та результат цілеспрямованої розумової діяльності людини і включає пізнання права, його оцінку та ставлення до нього як до цілісного соціального явища це:

- а) методологія;
- б) праворозуміння;
- в) категорія;
- г) припущення.

3. Оберіть вірне тлумачення терміну «право»:

а) певні можливості, що має соціальний суб'єкт;
 б) сукупність, система юридичних норм, за допомогою яких здійснюється регулювання суспільних відносин;

в) оцінка, показчик істинності, дійсності, достовірності певних соціальних явищ;

г) усі варіанти відповідей вірні.

4. Який елемент не входить до структури праворозуміння?

- а) суб'єкт праворозуміння;
- б) об'єкт праворозуміння;
- в) об'єктивна сторона праворозуміння;
- г) зміст праворозуміння.

5. З точки зору ступеня осмислення правового матеріалу для

формування уявлень про право праворозуміння може бути:

- а) справедливе та несправедливе;
- б) повсякдення, професійне та наукове;
- в) індивідуальне, групове та загальносуспільне;
- г) жодної вірної відповіді.

6. Оберіть вірну причину багатоманіття підходів до праворозуміння:

а) право є складним явищем, що має чимало якостей та особливостей;
 б) різноманіття форм та методів вивчення правових явищ, що існують у суспільстві;

в) різноманіття підходів до встановлення та вивчення кожного з елементів, які складають правову систему;

г) усі варіанти відповідей вірні.

7. Якого підходу до праворозуміння не існує?

- а) статистичного;
- б) ціннісного;
- в) комплексного;
- г) жодної вірної відповіді.

8. Який підхід використовується у правознавстві при дослідженнях цінності права, правової культури, суспільної значимості?

- а) історичний;
- б) ціннісний;
- в) логічний;
- г) усі зазначені варіанти є вірні.

9. Який підхід до праворозуміння заснований на вивченні державно-правових явищ у їх виникненні і розвитку?

- а) божественний;
- б) логічний;
- в) історичний;
- г) порівняльний.

10. За допомогою методології якого підходу державно-правові явища досліджуються як системи, що самоорганізуються, виникнення і зміна яких ґрунтується на випадкових процесах, особливо в їх кризових, нестабільних станах?

- а) ціннісного;
- б) історичного;
- в) системного;
- г) синергетичного.

Практичні завдання:

1. У конспекті необхідно відобразити схему варіантів тлумачень терміну «право».

2. Схематично зобразіть структуру праворозуміння.

3. Закінчіть фразу:

Праворозуміння – це

4. Знайдіть і виправте помилку:

Концепція праворозуміння – це певний механізм у науковому пізнанні сутності та соціального призначення права.

Реферати:

1. Охарактеризуйте поняття та особливості методології юридичної науки.
2. Назвіть історичні закономірності розвитку методології юридичної науки.
3. Проаналізуйте основні напрями розвитку сучасної методології юридичної науки.
4. Охарактеризуйте роль та значення праворозуміння для юридичної діяльності.
5. Назвіть сучасні погляди на праворозуміння в Україні.

ТЕМА 3.1. Поняття та структура наукового знання права, правові поняття.

Основні терміни теми: правова теорія, право, правознавство, поняття, терміни, категорії, тлумачення.

Практичні завдання

1. Правові поняття як специфічні елементи методу теорій права характеризуються тим, що:

- а) засновуються на пізнаних об'єктивних закономірностях соціального життя;
- б) дозволяють оцінити певні суспільні процеси з точки зору правової форми, в якій вони протікають і виявляються;
- в) відображають в логічній формі об'єктивну діалектику державно-правової сфери суспільного життя гранично узагальнено для правознавства;
- г) усі варіанти відповідей вірні.

2. По формально-логічним ознакам правові поняття поділяються на:

- а) діалектичні та логічні;
- б) одиничні та загальні;
- в) конкретні та абстрактні;
- г) відсутня вірна відповідь.

3. Залежно від об'єму правові поняття поділяються на:

- а) діалектичні та логічні;
- б) одиничні та загальні;
- в) конкретні та абстрактні;
- г) відсутня вірна відповідь.

4. Поняття, які співвідносяться так, що об'єм одного поняття входить в об'єм іншого – це:

- а) поняття законодавства;
- б) правові наукові поняття;
- в) гносеологічні поняття;
- г) відсутня вірна відповідь.

5. Найбільш фундаментальні поняття, що є межею узагальнення як в певній галузі юридичних знань, так і в правознавстві загалом – це:

- а) категорії;
- б) концепції;
- в) теорії;
- г) поняття.

6. Поняття, що мають своїм предметом відображення державно-правових явищ і закріплені в праві – це:

- а) юридичні поняття;
- б) правові поняття, якими оперує правова наука;
- в) усі варіанти відповідей вірні;
- г) відсутня вірна відповідь.

7. Під визначенням розуміється:

- а) процес визначення поняття;
- б) визначення значення поняття;
- в) результат процесу визначення поняття або визначення його значення;
- г) усі варіанти відповідей вірні.

8. Що направлено на уточнення нечітких понять:

- а) лібералізм;
- б) експлікація;
- в) визначення;
- г) термін.

9. Які визначення зустрічаються у праві:

- а) легальні;
- б) прикладні;
- в) наукові;
- г) усі варіанти відповідей вірні.

10. Визначення, що здійснюються безпосередньо в тексті правової норми – це:

- а) легальні;
- б) прикладні;
- в) наукові;
- г) відсутня вірна відповідь.

Практичні завдання:

1. У конспекті необхідно відобразити схему класифікації правових понять.
2. Схематично зобразіть види визначень у праві.
3. Закінчіть фразу:
Категорії – це
4. Знайдіть і виправте помилку:
Загальна вимога утворення визначень полягає у тому, невідоме може

визначатися через невідоме.

Реферати:

1. Наукове та практичне правове знання: аспекти співвідношення.
2. Структура та функції правової теорії.
3. Основні класифікації правових теорій.

ТЕМА 3.2. Поняття та структура наукового знання права, правові поняття.

Основні терміни теми: правова теорія, право, правознавство, поняття, терміни, категорії, тлумачення.

Практичні завдання

1. Визначення, які визначають конкретні предмети, властивості, процеси, класи предметів і виражають їх суть – це:

- а) номінальні визначення;
- б) синтетичні визначення;
- в) аналітичні визначення;
- г) відсутня вірна відповідь.

2. Визначення, за допомогою яких з відомих понять утворюються нові поняття це:

- а) номінальні визначення;
- б) синтетичні визначення;
- в) аналітичні визначення;
- г) відсутня вірна відповідь.

3. Визначення, які визначають поняття шляхом точної вказівки на його виникнення:

- а) генетичні визначення;
- б) реальні визначення;
- в) синтетичні визначення;
- г) аналітичні визначення.

4. Визначення, які не розповсюджуються на предмети або їх властивості, а відносяться до їх позначень, визначають значення певних язикових знаків – це:

- а) номінальні визначення;
- б) синтетичні визначення;
- в) аналітичні визначення;
- г) відсутня вірна відповідь.

5. Якого виду визначень не існує?

- а) реальні визначення;
- б) номінальні визначення;
- в) синтетичні визначення;
- г) відсутня вірна відповідь.

6. Підрозділ в системі правових категорій, за допомогою якого фіксуються логічні зв'язки між включеними в нього юридичними поняттями, відображаючи моменти єдності і різноманітності правових проявів у встановленому відношенні – це:

- а) категорія;
- б) поняття;
- в) понятійний ряд;
- г) визначення.

7. Які існують види понятійних рядів?

- а) основні та додаткові;
- б) постійні та тимчасові;
- в) опорні та додаткові;
- г) основні та опорні.

8. Який понятійний ряд логічно відображає загальний хід аналізу правової матерії шляхом її розкладання на головні взаємопов'язані елементи?

- а) основний;
- б) опорний;
- в) додатковий;
- г) тимчасовий.

9. Який понятійний ряд виражає основні напрями конкретизації фундаментальної правової категорії при розгортанні системи правових категорій?

- а) основний;
- б) опорний;
- в) додатковий;
- г) тимчасовий.

10. Видом опорного понятійного ряду є?

- а) структурний;
- б) історичний;
- в) функціональний;
- г) усі варіанти відповідей вірні.

Практичні завдання:

3. У конспекті необхідно відобразити види опорного понятійного ряду.
4. Схематично зобразіть співвідношення правового поняття, терміну та категорії.

3. Закінчіть фразу:

Юридичне поняття – це

4. Знайдіть і виправте помилку:

Поняття в гносеологічному значенні є формою не ідеального відображення зовнішнього світу.

Реферати:

1. Характеристику легальним визначенням.

2. Поняття генетичного визначення.
3. Сутність основного понятійного ряду.

ТЕМА 4.1. Загальна характеристика та класифікація методів юридичної науки.

Основні терміни теми: право, правознавство, метод, методологія, правові теорії.

Практичні завдання

- 1. За формами діяльності методи поділяються на:**
 - а) пізнавальні та практичні;
 - б) раціональні та ірраціональні;
 - в) раціональні та інтуїтивні;
 - г) відсутня вірна відповідь.
- 2. За формами мислення методи поділяються на:**
 - а) пізнавальні та практичні;
 - б) раціональні та ірраціональні;
 - в) буденні та наукові;
 - г) відсутня вірна відповідь.
- 3. Аналіз та синтез відносяться до:**
 - а) методів практичної діяльності;
 - б) методів пізнавальної діяльності;
 - в) раціональних методів;
 - г) ірраціональних методів.
- 4. До наукових методів відносяться методи:**
 - а) побудови емпіричного наукового знання;
 - б) побудови теоретичного наукового знання;
 - в) емпіричних і теоретичних досліджень;
 - г) усі варіанти відповідей вірні.
- 5. Розчленування цілісного предмета на складові частини з метою їх вивчення – це ?**
 - а) індукція;
 - б) синтез;
 - в) аналіз;
 - г) аналогія.
- 6. З'єднання раніше виділених частин предмета в єдине ціле – це:**
 - а) індукція;
 - б) синтез;
 - в) аналіз;
 - г) аналогія.
- 7. Метод дослідження і спосіб міркування, в якому загальний висновок будується на основі приватних посилок – це:**
 - а) індукція;

- б) синтез;
- в) аналіз;
- г) аналогія.

8. . Метод дослідження і спосіб міркування, за допомогою якого із загальних посилок з необхідністю слідує висновок приватного характеру – це:

- а) дедукція;
- б) синтез;
- в) аналіз;
- г) аналогія.

9. Прийом пізнання, при якому на основі схожості об'єктів в одних ознаках робляться висновки про їх схожість і в інших ознаках:

- а) дедукція;
- б) синтез;
- в) аналіз;
- г) аналогія.

10. Цілеспрямоване сприйняття явищ об'єктивної дійсності, в ході якого ми отримуємо знання про зовнішні сторони, властивості і відносини об'єктів, що вивчаються – це:

- а) опис;
- б) спостереження;
- в) порівняння;
- г) експеримент.

Практичні завдання:

1. У конспекті необхідно відобразити схему методів, які використовуються у пізнавальній та практичній діяльності.
2. Схематично зобразіть сутність аналізу та синтезу.
3. Закінчіть фразу:
Дедукція – це
4. Знайдіть і виправте помилку:
Аналогія – це такий прийом пізнання, при якому на основі відмінності об'єктів в одних ознаках робляться висновки про їх відмінність і в інших ознаках.

Реферати:

1. Спостереження як метод емпіричного пізнання.
2. Перерахуйте функції соціального інституту.
3. Назвіть основні завдання статистичного вивчення злочинності.

ТЕМА 4.2. Загальна характеристика та класифікація методів юридичної науки.

Основні терміни теми: право, правознавство, метод, методологія, аналіз, синтез, аналогія, правові теорії.

Практичні завдання

1. Фіксація засобами природної або штучної мови відомостей про об'єкти, дані в спостереженні – це:

- а) емпіричний опис;
- б) спостереження;
- в) порівняння;
- г) експеримент.

2. В основі операції вимірювання лежить:

- а) емпіричний опис;
- б) спостереження;
- в) порівняння;
- г) експеримент.

3. До емпіричних методів не відноситься:

- а) спостереження;
- б) опис;
- в) формалізація;
- г) експеримент;

4. Побудова абстрактно-математичних моделей, що розкривають суть процесів дійсності, що вивчаються – це:

- а) аксіоматичний метод;
- б) формалізація;
- в) опис;
- г) експеримент.

5. Метод побудови розвиненої теорії, при якому спочатку задається набір початкових положень, що не вимагають доказу – це:

- а) аксіоматичний метод;
- б) формалізація;
- в) опис;
- г) експеримент.

6. Суть якого методу полягає в створенні системи дедуктивно пов'язаних між собою гіпотез, з яких зрештою виводяться твердження про емпіричні факти?

- а) метод формалізованих аксіоматичних систем;
- б) експеримент;
- в) гіпотетико-дедуктивний метод;
- г) формалізація.

7. За якого методу аксіоми вводяться на основі досвіду з тих положень, які вже існують і є інтуїтивно очевидними?

- а) змістовно-аксіоматичний метод;
- б) формально-аксіоматичний метод;
- в) гіпотетико-дедуктивний метод;
- г) відсутня вірна відповідь.

8. За якого методу аксіоми обираються не інтуїтивно, а вводяться формально як описання деякої системи відносин?

- а) змістовно-аксіоматичний метод;
- б) формально-аксіоматичний метод;
- в) гіпотетико-дедуктивний метод;
- г) відсутня вірна відповідь.

9. Прийом мислення, який полягає у відверненні від ряду властивостей і відносин явища з одночасним виділенням тільки тих властивостей, що цікавлять дослідника – це:

- а) аналіз;
- б) синтез;
- в) абстрагування;
- г) узагальнення.

10. Прийом пізнання внаслідок якого встановлюються загальні властивості та ознаки певного ряду об'єктів – це:

- а) абстрагування;
- б) узагальнення;
- в) аналогія;
- г) моделювання.

Практичні завдання:

1. У формі таблиці відобразити наукові методи та методи практичної юридичної діяльності.

2. Схематично зобразіть види емпіричних методів.

3. Закінчіть фразу:

Формалізація – це

4. Знайдіть і виправте помилку:

Дедукція – це метод дослідження і спосіб міркування, за допомогою якого із приватних посилок з необхідністю слідує висновок загального характеру.

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання з навчальної дисципліни «Методологія юридичної науки» не передбачено.

7. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовуються словесні, наочні та практичні методи навчання.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Методи контролю – усне та письмове опитування, практична перевірка виконаних завдань, тестовий та рейтинговий контроль. Контроль успішності здобувачів вищої освіти з кожної навчальної дисципліни поділяється на поточний і підсумковий контроль.

Для ефективної перевірки рівня засвоєння здобувачами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують різні методи і форми контролю: 1) метод усного контролю; 2) метод письмового контролю; 3) метод тестового контролю; 4) метод програмованого контролю.

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу та відповідно до програми, робочої програми, силабусу.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувача щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

Поточний контроль – усний (у вигляді індивідуального або групового опитування, аналізу ділових ситуацій, ділових ігор) або письмовий (у вигляді контрольної роботи, тестів). Форми поточного контролю з кожної теми визначає викладач.

Контрольне оцінювання може проводитись в усній формі, у формі письмової контрольної роботи та/або тестування (комп'ютерного, письмового).

Контроль самостійної роботи здійснюють шляхом перевірки виконаних завдань на практичних, семінарських заняттях, написання рефератів, есе тощо.

Підсумковий контроль – контроль навчальних досягнень здобувачів з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, що проводиться в період проміжної атестації у формі заліку або іспиту (якщо дисципліна вивчається впродовж декількох академічних періодів, то підсумковий контроль може проводитись за частиною дисципліни, вивченої в даному академічному періоді). Мета підсумкового контролю – виявити засвоєння навчальної дисципліни в цілому, розуміння навчального матеріалу, взаємозв'язок змісту навчального матеріалу, логіку його засвоєння тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену після закінчення вивчення навчальної дисципліни. Структура білета передбачає три теоретичних питання.

Критерії оцінювання результатів навчання

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії оцінювання
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив від 90% тестових завдань.

4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив 75–90% тестових завдань.
3	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив 60–75% тестових завдань.
2	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив до 60% тестових завдань.

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є:

1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується керівником вищого навчального закладу (п.4 статті 10 ЗУ «Про вищу освіту»).

За рекомендацією МОН України розподіл балів з яких формується рейтинг компетентності здобувача вищої освіти відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

Рейтинг компетентності ад'юнктів НАВС з навчальної дисципліни.

Рейтинг компетентності ад'юнктів з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) та *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою: максимальний рейтинг з навчальної роботи – 60 балів (мінімальний 30 балів), максимальний рейтинг з підсумкового контролю – 40 балів. Якщо ад'юнкт не зміг отримати мінімальної кількості балів з навчальної роботи (30 балів) або його загальний рейтинг компетентності складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

Якщо ад'юнкт виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути

зараховані бали наукової роботи. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності ад'юнкта НАВС з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів¹.

Рейтинг з навчальної роботи ад'юнкта НАВС

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з *аудиторної роботи* (лекційні, лабораторні, практичні, семінарські заняття) та *самостійної роботи*.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи ад'юнкта з дисциплін, що забезпечуються кафедрою здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5. Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача вищої освіти

Бали	Вид рівня компетентності	Критерій оцінювання компетентності
2	Незадовільний	У ад'юнкта <i>відсутні знання</i> навчального матеріалу або він відмовляється від відповіді.
	Низький	Ад'юнкт має <i>фрагментарні знання</i> , що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.
	Мінімальний	Ад'юнкт має <i>безсистемні знання</i> , допускає формально-логічні помилки при формулюванні понять, класифікаційних критеріїв та їхньому тлумаченні. Хаотично і невпевнено викладає матеріал, не здатен відділяти головне від другорядного, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.

¹ Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів які її перевищують. Наприклад, *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи) – 35 балів, *рейтингові бали за наукову роботу* – 20 балів, сума 55+35+20=110, *загальний рейтинг компетентності* ад'юнкта 100 балів.

3	Репродуктивний	Достатній	<p>Ад'юнкт має <i>базові знання</i> з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.</p>
4	Конструктивно-варіативний	Добрий	<p>Ад'юнкт має <i>грунтовні знання</i> навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямках впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.</p>
5	Творчий	Відмінний	<p>рівень компетентності. Ад'юнкт має <i>системні знання</i> глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проєктів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.</p>

Рейтинг компетентності з навчальної роботи ад'юнкта визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу ад'юнкта отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал ад'юнкта визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни поділених на кількість відповідей ад'юнкта з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)². *При визначенні середньоарифметичного балу ад'юнкта необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отримані ад'юнктом не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У разі не виконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал ад'юнкта менший 2,5 ад'юнкту вважається таким, що має академічну заборгованість і не допускається до підсумкового контролю.*

Рейтинг з підсумкового контролю ад'юнкта

Відповідно до навчального плану підсумковий контроль з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою передбачений у формі екзамену.

Екзамен із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно за білетами підсумкового контролю які пропонуються ад'юнкту. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю ад'юнктів становить 40 балів. Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість ад'юнктів у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць.

Білету підсумкового контролю мають складатися з теоретичних і практичних питань. Білету підсумкового контролю мають відповідати таким вимогам:

– кожне питання бажано розпочинати словами: обґрунтувати..., проаналізувати..., дати оцінку..., довести... тощо, щоб забезпечити перевірку вміння здобувачів вищої освіти використовувати набуті знання для вирішення практично спрямованих завдань;

– складність білетів має бути приблизно однаковою і дозволяти ад'юнкту за час, відведений для відповіді, глибоко та повно розкрити зміст усіх питань;

– при формулюванні завдань (питань) необхідно використовувати поняття, терміни, назви, позначення тощо відповідно до програми навчальної дисципліни.

² Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості ад'юнкта має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 2 бали (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті ад'юнкта був відсутній отримав 0 яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+4+3+4):4=3,5$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи ад'юнкта буде $3,5 \times 12 = 42$.

Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни³.

Оцінювання компетентності ад'юнкта під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 1).

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю ад'юнкта визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу ад'юнкта отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал ад'юнкта з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁴.

Рейтинг наукової роботи ад'юнкта

За результатами семестрової наукової роботи ад'юнкта його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

Рейтингові бали за наукову роботу ад'юнктів нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень ад'юнкта

Результати творчої роботи курсанта (слухача, студента)	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт факультету (інституту), приз за експонат на виставці робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський (інститутський) – 5 балів
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів

³ Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що виноситься на самостійну роботу.

⁴ Наприклад, ад'юнкта відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 3 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5+3) \div 4) \times 8 = 30$. Або інший приклад, ад'юнкт відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5) \div 3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, ад'юнкт відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((4+5) \div 2) \times 8 = 36$.

Результати творчої роботи курсанта (слухача, студента)	Рівень результативності та додаткові бали
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах, отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжвузівський – 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

Фіксація результатів компетентності ад'юнкта

Для занесення результатів компетентності ад'юнкта у відомість обліку успішності, залікову книжку ад'юнкта використовується таблиця співвідношення між рейтингом ад'юнкта та ECTS оцінками (табл. 3).

Розподіл балів, що присвоюються здобувачеві

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)					Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
<i>max 60 %</i>					<i>max 40 %</i>	<i>max 100 %</i>
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Самостійна робота	Екзамен	
8	8	8	8	28	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанційного навчання

- пакет програмних продуктів Microsoft Office, а саме: Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint та ін.;
- мультимедійний проектор, комп'ютер /ноутбук/планшет, інтерактивні дошки.

Для забезпечення можливості організації дистанційного навчання може використовуватися платформа Zoom, середовище Classroom, Moodle «Мудл», Соціальні мережі та Telegram.

10. Перелік питань/завдань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Абстрагування як загальний метод пізнання.
2. Аксиологічний метод.
3. Актуальні проблеми праворозуміння.
4. Аналіз як прийом пізнання.
5. Аналітичні визначення.
6. Аналогія як прийом пізнання.
7. Антропологічний підхід до праворозуміння.
8. Аспекти співвідношення спостереження та порівняння.
9. Буденні та наукові методи пізнавальної діяльності.
10. Види визначень у праві.
11. Види опорних понятійних рядів.
12. Види правових понять за формально-логічними ознаками.
13. Види правових понять залежно від об'єму.
14. Види праворозуміння.
15. Відмінність визначення від експлікації.
16. Генетичні визначення.
17. Гіпотетико-дедуктивний метод.
18. Дедукція як метод дослідження і спосіб міркування.
19. Емпіричний опис.
20. Емпіричні методи.
21. Загальна характеристика емпіричних та теоретичних методів.
22. Загальна характеристика методів у юридичній науці.
23. Загальна характеристику визначень.
24. Загальні методи пізнання.
25. Зміст та основні складові юридичної науки.
26. Змістовно-аксіоматичний метод.
27. Значення тлумачень терміну «право».
28. Індукція як метод дослідження і спосіб міркування.
29. Інституціональний метод.
30. Історичний підхід до праворозуміння.
31. Історичні закономірності розвитку методології юридичної науки.
32. Історія виникнення, становлення та розвитку науки.

33. Класифікація методів за формами діяльності.
34. Класифікація методів за формами мислення.
35. Легальні визначення.
36. Логічні прийоми.
37. Методи пізнавальної діяльності.
38. Наукове та практичне правове знання: аспекти співвідношення.
39. Наукові передбачення в правознавстві.
40. Номінальні визначення.
41. Об'єкт та предмет юриспруденції.
42. Опорні понятійні ряди.
43. Основні класифікації правових теорій.
44. Основні напрями розвитку сучасної методології юридичної науки.
45. Основні понятійні ряди.
46. Основні риси методології правознавства.
47. Основні риси сучасної науки.
48. Основні характеристики сучасних підходів до праворозуміння.
49. Особливості юридичних понять.
50. Особливості юридичних понять.
51. Перспективи розвитку юриспруденції.
52. Підпорядковані поняття.
53. Підсистеми науки.
54. Підходи до праворозуміння.
55. Підходи до розуміння визначень.
56. Підходи до розуміння науки.
57. Позитивістське праворозуміння.
58. Понятійні ряди.
59. Поняття генетичного визначення.
60. Поняття легального визначення.
61. Поняття методології науки.
62. Поняття наукового факту в юриспруденції.
63. Поняття наукової проблеми в правознавстві.
64. Поняття правового поняття, види понять.
65. Поняття праворозуміння, його значення для юридичної науки та практики.
66. Поняття праворозуміння.
67. Поняття та історія методології юридичної науки.
68. Поняття та ознаки науки.
69. Поняття та основні елементи наукового знання права.
70. Поняття та особливості методології юридичної науки.
71. Поняття та структура методології науки.
72. Поняття та структура методології правознавства.
73. Поняття та структура науки: основні підходи до розуміння.
74. Поняття юридичної науки.
75. Порівняння об'єктів за схожими властивостями.
76. Правові категорії як найбільш фундаментальні поняття.

77. Правові понятійні ряди та їх види.
78. Правові поняття – елемент методу теорій права.
79. Причини та умови багатоманіття підходів до праворозуміння.
80. Реальні (предметні) визначення.
81. Рівні розвинутості систем юридичних наукових знань.
82. Роль та значення праворозуміння для юридичної діяльності.
83. Синергетичний підхід до праворозуміння.
84. Синтез як прийом пізнання.
85. Синтетичні визначення.
86. Система юридичних наук.
87. Соціологічна юриспруденція.
88. Спостереження як метод емпіричного пізнання.
89. Структура методології науки.
90. Структура праворозуміння.
91. Структура та функції правової теорії.
92. Структурний та функціональний методи.
93. Структурний, історичний та функціональний понятійні ряди.
94. Структурні елементи системи методів.
95. Сутність основного понятійного ряду.
96. Сутність поняття теорії в юридичній науці.
97. Сучасні погляди на праворозуміння в Україні.
98. Сучасні проблеми та основні напрями розвитку методології юридичної науки.
99. Узагальнення як загальний метод пізнання.
100. Формалізація як метод теоретичного дослідження.
101. Формально-аксіоматичний метод.
102. Функції сучасної науки.
103. Ціннісний підхід до праворозуміння.
104. Юридичні поняття.
105. Юриспруденція як система юридичних наукових знань.

11. Рекомендовані джерела інформації

Основна

1. Актуальні проблеми теорії держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний, А. О. Осауленко та ін.] ; за заг ред. Є. О. Гіди. К. : ФОРМ О. С. Ліпкан, 2010. 260 с.
2. Актуальні проблеми теорії держави та права. Частина І. Актуальні проблеми теорії держави : навч. посіб. / [С. М. Тимченко, С. К. Бостан, С. М. Легуша та ін.]. – 2-е вид., стереот. К. : КНТ, 2008. 288 с.
3. Актуальні проблеми юридичної освіти та науки в Україні : монографія / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. 361 с.
4. Бобилев В. П., Іванов І. І., Проїдак Ю. С. Методологія та організація

наукових досліджень : підручник. Дніпропетровськ : ІМА-пресс, 2014. 643 с.

5. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

6. Вдовичин І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2015. 247 с.

7. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. К. : Знання, 2005. 375 с.

8. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.] ; за ред. докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України М. В. Цвіка, докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. 584 с.

9. Зацерковний В.І., Тішаєв І.В., Демидов В.К. Методологія наукових досліджень: навч. посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с. URL: https://isp.kiev.ua/images/Page_Image/Library/Methodology_Zatserkovny_Tishayev_Demidov.pdf

10. Кельман М. С. Юридична наука: проблеми методології: / монографія. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2011. 492 с.

11. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: методологічні проблеми розвитку та системний аналіз. Тернопіль : Терно-граф, 2007. 152 с.

12. Кравець В. М. Типи праворозуміння як методології основних філософсько-правових дискурсів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. Наук : спец. 12.00.12 «Філософія права». К., 2003. 18с.

13. Машков А. Проблеми теорії держави та права. Основи : курс лекцій К. : Четверта хвиля, 2008. 464 с.

14. Методологічні проблеми правової науки : матер. міжнар. наук. конфер. (Харків, 13–14 грудня 2002 р.) / упор. М. І. Панов, Ю. М. Грошевий. Х.: Право, 2003. 427 с.

15. Методологія та методика соціологічних досліджень у праві : конспект лекцій / В. Д. Воднік та інші. Харків : *Нац. юрид. академія України*, 1999. 89 с.

16. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>

17. Оніщенко Н. М. Правова система. Проблеми теорії і методології. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. – 352 с.

18. Оніщенко Н. М. Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи / Н. М. Оніщенко ; відп. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученко. К. : Юридична думка, 2008. 320 с.

19. Осауленко О. І. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. К. : Істина, 2007. 336 с.

20. Патеї-Братасюк М. Антропоцентрична теорія права : навч. посіб. К., 2010. 396 с.

21. Петрова Л. В. Фундаментальні проблеми методології права:

філософсько-правовий дискурс. Харків : Право, 1998. 406 с.

22. Проблеми методології сучасного правознавства: матер. міжнар.-практ. конф. К. : А Пр Н України, 1996. 120 с.

23. Селіванов В. М. Право і влада сувереної України: методологічні аспекти. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 724 с.

24. Скакун О. Ф. Правова система України на правовій карті світу. Х., 2004. 96 с.

25. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. / О. Ф. Скакун. – К. : Алеута ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.

26. Теорія держави і права : бібліографічний довідник (1991 – 2010 рр.) / упоряд. Н. І. Мозоль, А. П. Мозоль. К. : Атіка, 2011. 320 с.

27. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / [О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін.] ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

28. Теорія держави та права : [навч. посіб. для підготов. до атест. здоб. вищої освіти] / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 116 с.

29. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

30. Тихомиров А. Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы. К. : Знання, 2006. 334 с.

31. Фурман А. В. Методологія наукових досліджень: модульно-розвивальний підручник. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 40 с.

32. Циппеліус Р. Юридична методологія. К. : Реферат, 2004. 176 с.

Додаткова

1. Бандура О. О. Проблема істини в галузі правозастосування. *Науковий вісник Української академії внутрішніх справ*. 1998. Вип. 1. С. 44–54.

2. Білас Ю. Ю. Вітчизняне правозастосування і методологія дослідження. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2010. Вип. 2. С. 83 – 91.

3. Білозьоров Є. Методологічний підхід як основа теоретичного дослідження в сучасному правознавстві / Є. Білозьоров // Правова доктрина та юридична практика: досвід і перспективи розвитку. Матеріали постійно діючого науково-теоретичного семінару (30 квітня 2015 р.): Випуск 4. [Електронний ресурс] / Редкол. : В.Д. Гвоздецький (голова), Ю.М. Бондар (відп. ред.), С.Г. Благовісний, М.Г. Братасюк, О.Г. Мурашин, А.М. Нікончук, О.В. Чернецька, В.С. Шилінгов. К.: УДУФМТ, 2015. С. 85-89.

4. Білозьоров Є.В. Ефективність законотворчості як чинник формування правової держави в Україні / Є.В. Білозьоров // Конституційна реформа в Україні: досвід, проблеми, перспективи: матеріали круглого столу, присвяченого 17-ій річниці прийняття Конституції України (25 червня 2013 р.). К. ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2013. С. 18-23.

5. Білозьоров Є.В. Міжнародно-правові гарантії як основа механізму

забезпечення прав і свобод людини та громадянина / Є.В. Білозьоров // *Правова доктрина та юридична практика: досвід та перспективи розвитку. Матеріали постійно діючого науково-теоретичного семінару: Випуск № 3. К. : НАВС, 2014. С. 8-11.*

6. Білозьоров Є.В. Особливість розвитку методології сучасного державознавства в Україні / Є.В. Білозьоров // *Десяті юридичні читання: Юридична освіта і наука в Україні: традиції та новації: матеріали Міжнародної наукової конференції. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. С. 58-60.*

7. Білозьоров Є.В. Природно-правовий підхід до розуміння “право на освіту” / Є.В. Білозьоров // *Європейське право і європейська правова освіта – пріоритетні напрями підготовки вітчизняних фахівців права. Матеріали постійнодіючого науково-теоретичного семінару : Випуск 3. К.: НАВС, 2014. С. 7-9.*

8. Білозьоров Є.В. Національне та міжнародне право в умовах глобалізації // *Проблеми уніфікації національного законодавства України до правової системи Європейського Союзу: Збірник наукових матеріалів круглого столу / За заг. ред. В.О. Іващенко, М.М. Пендюри. К., ФПФСП НАВС, 2014. С. 30-34.*

9. Гончаров В. Методологія тлумачення юридичних норм у світлі граматології. *Вісник Академії правових наук України. 2010. № 1. С. 257 – 267.*

10. Демченко П. С. Роль юридичної науки на сучасному етапі розбудови громадянського суспільства в Україні. *Auctoritate magis quam imperio: Юридична наука у громадянському суспільстві. Зб. наук. праць. Матеріали X міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 30 жовтня 2019 р.). До 70-ліття Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України / Ред. колегія: Н. М. Пархоменко (голова), О. О. Малишев (заступник голови), А. М. Гурова (секретар), В. К. Малолітнева, П. С. Демченко. Київ, 2019. С. 66-69.*

11. Джужа О. М. Щодо можливості вивчення правових явищ з позиції синергетики / О. М. Джужа, Ю. Ю. Орлов, Р. А. Калюжний // *Право і суспільство. 2009. № 2. С. 3 – 12.*

12. Кельман М. С. Методології правознавства: осмислення розмаїття правової проблематики / М. С. Кельман – Одеса (Національний університет «Одеська юридична академія»). *Проблеми держави і права. 2012. Вип. 7. С. 63–74.*

13. Кельман М. С. Окремонауковий рівень у правознавстві / М. С. Кельман // *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права : збірник матеріалів V Міжнародної науково-теоретичної конференції (м. Київ, 17 листопада 2012 р.). К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. С. 94–96.*

14. Кельман М. С. Особливості окремонаукової методології пізнання / М. С. Кельман // *Проблеми державотворення та правотворення в Україні : тези доп. звіт. наук. конфер. (м. Львів, 17 лютого 2012 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2012. С. 5–7.*

15. Кельман М. С. Розуміння методології правознавства в юридичній літературі . *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2009. – № 2. – С. 3–12.*

16. Кельман М. С. Теоретико-методологічні підходи до аналізу співвідношення громадянського суспільства та держави. *Право України*. – 2010. – № 6. – С. 93–101.

17. Козловський А. А. Гносеологія та методологія права: проблеми співвідношення. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Правознавство. – 2000. – Вип. 75. – С. 3–9.

18. Козюбра М. Методологія права: концептуальні підходи. Проблеми методології сучасного правознавства: матер. міжнар. наук.-теор. конф. – К., 1996. – С. 23–25.

19. Козюбра М. І. Наукознавчі проблеми загальної теорії держави і права. Методологічні проблеми правової науки: матеріали міжнародної наукової конференції, 13–14 грудня 2002 р., м. Харків / упор. М. І. Панов, Ю. М. Грошовий. – Х. : Право, 2003. – С. 290–296.

20. Костицький М. В. Методологія пізнання української історико-правової дійсності. *Вісник Львівського інституту МВС*. – Серія юридична. – 1993. – Вип. 30. – С. 28–36.

21. Костицький М. В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції: вибр. наук. пр. [передм. акад. І. А. Тимченка] відп. ред. канд. юрид. наук Н. В. Кушакова-Костицька. Кн. 1. Чернівці : Рута, 2009. 580 с.

22. Костицький М. В., Кушакова-Костицька Н. В. Про подолання схоластики і догматизму в сучасній юридичній науці. Генезис держави і права: розвиток загальноєвропейських цінностей : матеріали загально-академічної підсумкової науково.-теоретичної конференції здобувачів вищої освіти (м. Київ, 15 травня 2020 р.). Київ: НАВС, 2020. С. 8-9.

23. Костицький М. В., Кушакова-Костицька Н. В. Лінгвістика як методологія юриспруденції. Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи: матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф. з проблем розвитку та функціонування державної мови (Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ: НАВС, 2019. Ч.1. С. 12-14.

24. Костицький М.В. Діалектичний метод в юриспруденції. Велика українська юридична енциклопедія. Х. : Право, 2017. Т. 2 : Філософія права. С.216–221.

25. Кресін О. Розвиток методології порівняльного правознавства: історичний аспект. *Право України*. 2006. № 2. С. 126–133.

26. Кривицкий Ю. В. Доктринальные аспекты правопонимания в современных условиях / Ю. В. Кривицкий // Актуальные вопросы современной юридической науки: теория, практика, методика [Электронный ресурс] : сб. материалов II Междунар. заочной науч. конф. (г. Могилев, 19 мая 2017 года) / МВД Республики Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь» ; редкол. : В. Е. Бурый (отв. ред.) [и др.]. Могилев : Могилев. Институт МВД, 2017. С. 287–290.

27. Купєв Ю. Методологія дослідження державно-правових явищ як актуальна проблема. *Право України*. 2009. № 11. С. 118–124.

28. Найдунін О. О. Культурно-історичні і методологічні основи філософської парадигми права. *Проблеми філософії права*. 2003. Т. 1. С. 86–

87.

29. Оборотов Ю. М. Філософія права і методологія юриспруденції . *Проблеми філософії права*. 2003. – Т. 1. – С. 41–44.

30. Рабінович П. М. Трансформація методології вітчизняного праводержавознавства: досягнення і проблеми . *Юридична Україна*. 2003. № 1. С. 18–24.

31. Селіванов В. Правова реформа і методологія дослідження фундаментальних проблем юридичної науки . *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 4. С. 3–17.

32. Сердюк О. В. Методологічні проблеми застосування якісних методів у соціально-правових дослідженнях проблем злочинності . *Юридична Україна*. 2007. № 5. С. 84–90.

33. Сердюк О. В. Підхід як структурний компонент методології сучасного правознавства . *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*. 2007. Вип. 1. С. 55–63.

34. Сердюк О. В. Методологічні дослідження в правознавстві: зміна парадигм . *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 24. С. 217–224.

35. Сердюк О. В. Соціологічний та порівняльно-правовий підходи в дослідженні проблем злочинності . *Питання боротьби зі злочинністю: наук. праць*. – 2005. – Вип. 10. – С. 61–73.

36. Скакун О. Ф. Динамика методологических подходов к праву . *Право в системі соціальних норм: історико-юридичні аспекти: матеріали XII історико-правової конф.* (Чернівці, 20 – 22 трав. 2005 р.). – Чернівці : Рута, 2005. С. 16 – 27.

37. Тацій В. Я. Методологічні проблеми правової науки на етапі формування правової, демократичної, соціальної держави . *Методологічні проблеми правової науки : матер. міжнар. наук. конф.* (Харків, 13–14 грудня 2002 р.) / упор. М. І. Панов, Ю. М. Грошевий. – Х. : Право, 2003. С. 3–12.

38. Тацій В. Я. Методологічні проблеми правової науки на сучасному етапі державотворення . *Правова держава*. 2005. Вип. 16. С. 10–18.

39. Тихомиров О. Д. Компаративний підхід як основа методології юридичної компаративістики . *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 32. С. 230–235.

40. Тихомиров О. Д. Методологічні підходи в юриспруденції // С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. *Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посібник – 2-е вид., перероб.* К. : Знання, 2006. С. 58–162.

41. Тімуш І. С. Методологічний аспект інтегративного підходу до правознавства. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1. С. 33–41.

42. Федорченко О. О. Про нові методологічні підходи у публічному праві. *Методологія приватного права : зб. наук. прац.* (за матер. наук.-теорет. конфер. ; (м. Київ, 30 травня 2003 р.) / редкол. : О. Д. Крупчан (голова) та ін. К. : Юрінком Інтер, 2003. С. 143–176.

43. Щедровицький Г. Методологічна організація системно структурних досліджень і розробок . *Психологія і суспільство*. 2004. № 2. С. 30–49.

44. Щедровицький Г. П. Методологічна організація сфери психології . *Психологія і суспільство*. 2000. № 2. С. 7–24.
45. Ющик О. До питання методології пізнання законодавчого процесу в Україні . *Право України*. 2009. № 10. С. 88–95.
46. Kelman M. S. Aspekte der Analyse der methodologischen Probleme des Verhältnisses zwischen dem Staat und Recht / M. S. Kelman «DEN MODERNEZ\N KANSTITUTIONAL ISMUS». 2002. № 2. S. 253–265.

Ресурси

1. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. URL: <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm>
2. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua
3. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.library.ukma.edu.ua/>
4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Національна бібліотека Франції. URL: <http://www.bnf.fr/>
6. Національна Парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
7. Німецькі бібліотеки. URL: <http://www.ddb.de/>
8. Сайт «Бібліотека юриста». URL: <http://www.lawbook.by.ru/>
9. Українська правнича фундація. URL: <http://www.ulf.com.ua/>
10. Центр європейського і порівняльного права <http://www.ecle.gov.ua/>
11. Центр розвитку українського законодавства. URL: <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>
12. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету. URL: <http://www.law.yale.edu/library/>